

**ДО УВАГИ СТУДЕНТІВ! ДЛЯ ОПРАЦЮВАННЯ
СЕМІНАРСЬКОГО ЗАНЯТТЯ № 22 ВАМ НЕОБХІДНО:**

1. Опрацювати питання винесені на семінарське заняття в залежності від обраного вами рівня:

1.1 Для задовільного рівня достатньо просто відповідей на п'ять питань викладених в плані семінарського заняття

1.2 Для достатнього та високого рівня вам необхідно:

➤ **виконати реферат** по одній з запропонованих тем або виконати дослідницьку роботу (див. вимоги до реферату наведені в Додатку 1);

➤ **створити презентацію** (не менше 10 слайдів, не рахуючи титульного та останнього слайда) відповідно до обраного питання. Рекомендовано ознайомитися з вимогами до створення презентації за посиланням <http://www.hmapo-pedagogics.kh.sch.in.ua/news/id/12>

Реферат та презентація повинні містити титульну сторінку, де необхідно зазначити наступне:

Реферат/Презентація
до семінарського заняття № ____
з дисципліни «Конституційне право України»
на тему: «_____»
виконав (-ла) студент-(ка) групи П - ____

(ПІБ)

Оцінка буде виставлятися з урахуванням повноти відповіді, правильності, охайності в оформленні.

Тема дисципліни: Територіальний устрій України

Семінарське заняття 22

Тема: Територіальний устрій України

План

1. *Визначте і охарактеризуйте поняття державного устрою держави. Територіальний та державний устрій*
2. *Охарактеризуйте систему адміністративно-територіального устрою України*
3. *Проаналізуйте принципи державного ладу України: загальна характеристика*
4. *Визначте і охарактеризуйте поняття державного кордону, його види та порядок встановлення*
5. *Охарактеризуйте Автономну Республіку Крим як територіальну автономію у складі України*

Література

Базова:

1. Конституція України від 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30 (зі змінами і доповненнями).
2. Закон України «Про державний кордон України» від 04 листопада 1991 року // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 1777-ХІІ (зі змінами і доповненнями).

Допоміжна

1. Майданник О.О. Конституційне право України: Навч. посіб. – К: Алерта, 2017. – 380 с.
2. Конституційне право України: Підручник для студентів вищих навчальних закладів / За ред. Ю.М. Тодики, В.С. Журавського. - К.: Видавничий Дім "Ін Юре", 2015. – 412 с.

Ключові поняття

Територіальний устрій, державний устрій, територія, кордон, адміністративно-територіальний устрій

Рекомендовані реферати

1. Особливості конституційно-правового статусу міст Києва та Севастополя
2. Реформування адміністративно-територіального устрою України: проблеми та перспективи
3. Делімітація сучасного кордону України

Питання для актуалізації пізнавальної діяльності студентів:

1. Які ви знаєте принципи державного устрою?
2. Дайте визначення поняттю «адміністративно-територіальний устрій»
3. Що входить в систему адміністративно-територіального устрою України?
4. Що таке державний кордон України?
5. Які ви знаєте види державного кордону?

Дослідницька робота

1. Проблеми вдосконалення територіальної організації України
2. Проблема парламентсько-президентської та президентсько-парламентської республіки

Методичні рекомендації

Для відповіді на *перше питання* перш за все треба зазначити Державний устрій-це елемент форми держави, визначена Конституцією та законами України інституційно-територіальна організація держави, основними компонентами якої є: територія, населення та територіальна організація публічної влади.

По суті категорія «державний устрій» визначає просторові межі дії державної влади, відносини між адміністративно-територіальними одиницями, між державою та населенням, між державними органами та органами місцевого самоврядування.

За змістом державний устрій складається з:

- ✓ територіального устрою держави, тобто сукупності складових територій України;- державницької організації населення (титульної нації, національних меншин, корінних народів) на певній території;
- ✓ територіальної організації влади (складові елементи механізму держави, що наділені функціями здійснення державної влади).

Загальними принципами державного устрою є:

- ✓ неподільність та невідчужуваність суверенітету Української держави;
- ✓ єдність, неподільність, цілісність державної території та недоторканність її кордонів;

- ✓ конституційність та законність утворення, реорганізації та ліквідації складових державного устрою;
- ✓ єдність державної регіональної політики;
- ✓ конституційно визнана децентралізація публічної влади, зумовлена загальнонаціональними інтересами та потребами, керованістю країною як єдиним політичним, соціально-економічним, правовим простором;
- ✓ гарантованість всім національностям в Україні права на збереження їх традиційного розселення, існування національно-адміністративних одиниць, належних умов для розвитку всіх національних мов і культур.

Територіальний устрій - це передбачена Конституцією та законами України територіальна організація держави для забезпечення найбільш оптимального вирішення завдань та здійснення функцій держави та суспільства.

Основи і система територіального устрою України визначаються Конституцією України (розділи I, IX). Стаття 2 Конституції України проголошує: «Суверенітет України поширюється на всю її територію. Україна є унітарною державою. Територія України в межах існуючого кордону є цілісною і недоторканою».

Територіальний устрій України відповідно до статті 132 Конституції України ґрунтується на засадах єдності та цілісності державної території, поєднання централізації і децентралізації у здійсненні державної влади, збалансованості соціально-економічного розвитку регіонів, з урахуванням їх історичних, економічних, екологічних, географічних і демографічних особливостей, етнічних і культурних традицій.

В *другому питанні* треба дати визначення поняттю адміністративно-територіальний устрій - це територіальна організація держави з її внутрішнім поділом на складові частини - адміністративно-територіальні одиниці, які є просторовою основою для створення і діяльності відповідних органів державної влади та органів місцевого самоврядування.

Згідно зі статтею 133 Конституції України систему адміністративно-територіального устрою України складають: Автономна Республіка Крим, області, райони, міста, райони в містах, селища й села.

Адміністративно-територіальний устрій - це зумовлена соціальними, економічними, соціально-етнічними, історичними, географічними, культурними та іншими чинниками територіальна організація держави або її окремої частини, яка має визначені законом межі, у рамках яких здійснюється державне управління та місцеве самоврядування.

Адміністративно-територіальний устрій виконує різні функції, головна з яких — бути територіальною основою організації місцевих органів державної влади та органів місцевого самоврядування, громадянських об'єднань, політичних партій й т. д. Крім того, устрій сприяє організації самого населення у територіальних колективах, а також має важливе значення для реалізації конституційних прав та обов'язків людини та громадянина, вибору ними місця проживання, свободи пересування, тому має бути пристосований до потреб людини.

Важливим елементом адміністративно-територіального устрою є міста зі спеціальним статусом — Київ та Севастополь.

Спеціальний статус м. Києва визначається Законом України «Про столицю України - місто-герой Київ» від 15 січня 1999 р. Спеціальний статус Києва зумовлюється тим, що це місто є столицею держави, політичним і адміністративним центром. У Києві розташовані резиденції президента України, Верховної Ради України, Кабінету Міністрів і т. д., а також дипломатичні представництва іноземних держав та міжнародних організацій в Україні. Законом передбачаються особливості здійснення виконавчої влади та місцевого самоврядування в місті.

Стосовно міста зі спеціальним статусом Севастополя, окремий закон не прийнято. Адміністративно-територіальний устрій не є незмінним. Населені пункти поєднуються, інші, навпаки, виходять із під спільної юрисдикції, роз'єднуються.

При формуванні відповіді на *третє питання* слід зазначити що за За Конституцією основними принципами державного ладу є такі принципи:

- принцип суверенності і незалежності держави. Даний принцип означає внутрішній і зовнішній суверенітет, незалежність нашої держави в усіх основних сферах: політичній, економічній, соціальній та культурній (духовній, інформаційній).

За своєю суттю суверенітет означає верховенство, повноту і самостійність державної влади в середині країни та рівноправність й незалежність держави у відносинах з іншими державами.

- принцип демократизму держави. Демократичною є держава, яка всебічно і повно виражає волю народу, а її організація і діяльність постійно відповідають волі народу.

- принцип соціальної і правової держави. Принцип соціальної держави полягає в тому, що держава є і має бути виразником, представником і захисником інтересів як усього суспільства, усього народу, тобто публічних, загальних інтересів, так і інтересів кожної людини і громадянина. Соціальною державою, як правило, вважається та держава, яка бере на себе обов'язок піклуватися про соціальну справедливість, добробут громадян, їх соціальну захищеність.

Поняття, види та порядок встановлення державного кордону (*четверте питання*) регулюється Законом України «Про державний кордон України». Відповідно до норм зазначеного Закону державним кордоном України вважається лінія й вертикальна поверхня, що проходить по цій лінії, які визначають границі території України -суші, вод, надр, повітряного простору.

Сухопутні границі встановлюються на основі договорів між суміжними державами та згідно із цими договорами відзначаються на місцевості по характерних точках і лініях рельєфу або ясно видимих орієнтирах (такий спосіб визначення кордонів називають орографічним). Іноді встановлюються кордони по прямій лінії між двома точками на місцевості (геометричні кордони) або по меридіанах або паралелях (астрономічні кордони).

Водні кордони поділяються на річкові, озерні, кордони інших водойм та морські. Кордони на річках устанавлюються за згодою між прибережними державами: на

судноплавних річках — по тальвегу (лінії найбільших глибин) або посередині головного фарватеру, на несудноплавних — посередині річки.

На озерах і інших водоймах кордон встановлюється по прямій лінії, що з'єднує виходи сухопутного кордону до берегів озера або іншої водойми.

Морськими кордонами держави є зовнішні межі її територіального моря або лінія розмежування територіальних морів суміжних або протилежних держав.

Зовнішні межі територіального моря встановлюються законодавством прибережної держави відповідно до загальноприйнятих принципів і нормами міжнародного права. Конвенція ООН по морському праву 1982 р. встановила, що кожна держава має право встановлювати ширину свого територіального моря до межі, що не перевищує 12 морських миль.

Повітряними кордонами державної території є бічні та висотні межі її повітряного простору. Висотні межі встановлюються на висоті не більш 100-110 км.

Сучасні сухопутні та водні кордони встановлюються, як правило, за договором між суміжними державами й називаються договірними. У цих випадках проходження лінії сухопутного кордону (частково і водного) докладно описується в міжнародному договорі та відповідно до цього опису лінії кордонів наносяться на карту, що є невід'ємною частиною даного договору (делімітація). Для встановлення сухопутної лінії кордонів на місцевості суміжні держави утворюють спільну комісію, що позначає положення кордонів на місцевості шляхом спорудження спеціальних прикордонних знаків (демаркація).

Крім договірних існують так звані історично сформовані границі, точніше положення яких не визначалося й не закріплювалося в договорі суміжних держав, але протягом тривалого часу вони дотримувалися і так чи інакше визнані суміжними державами. Суміжні держави встановлюють певний режим взаємного кордону для забезпечення її недоторканності.

В н'ятому питанні слід звернути увагу на те, що Україна, будучи унітарною державою, має складний територіальний устрій, оскільки до її складу входить територіальна автономія - Автономна Республіка Крим. Під автономією (від грец. "автономія" - "незалежність") в юридичній науці прийнято розуміти відносно самостійне у здійсненні державної влади або місцевого самоврядування територіальне утворення у складі держави.

Наявність автономії у складі унітарної держави є досить поширеним явищем у світовій практиці державного будівництва.

Як правило, статус автономій надається окремим частинам держави, які суттєво відрізняються від інших адміністративно-територіальних одиниць історичними, географічними, економічними, національними, мовними, соціальними, культурними умовами, побутом, звичаями, традиціями тощо. За таких умов держава з метою вирішення проблем децентралізації державного управління чи національного питання або для уникнення проблем сепаратизму, за ініціативи населення щодо утворення автономії, проголошує або сприяє проголошенню автономії певної адміністративно-територіальної одиниці або території.

Автономна Республіка Крим є територіальною автономією у складі України, невід'ємною частиною України, складовою системи адміністративно-територіального устрою нашої держави.

Зміст правового статусу АРК закріплено у ст. 134—139 Основного Закону України.

Додаток 1

ВИМОГИ ДО НАПИСАННЯ РЕФЕРАТУ

Метою написання реферату є підтвердження рівня опанування слухачами основних положень з обраної тематики, демонстрація знання відповідної літератури, вміння аналізувати матеріал, робити узагальнення та самостійні висновки.

Структура реферату:

- ✓ **титульна сторінка;**
- ✓ **зміст (включаючи план, який повинен розкривати всю суть теми);**
- ✓ **вступ (має бути обґрунтовано значення обраної теми);**
- ✓ **основна частина (розкривається тема реферату шляхом висвітлення основних питань);**
 - ✓ **висновки (вони мають логічно пов'язуватися із змістом викладеного матеріалу);**
 - ✓ **список використаної літератури (необхідно розміщувати в алфавітному порядку, якщо при виконанні реферату використовувалися нормативні документи їх необхідно розміщувати на початку списку);**
 - ✓ **додатки (не обов'язково, але за можливості можна додати документи, схеми тощо).**

Вимоги до оформлення реферату.

Обсяг реферативної роботи має складати – 5-10 сторінок. До загального обсягу роботи не входять додатки та список використаних джерел.

Робота має бути надрукована з дотриманням стилістичних і граматичних норм. У тексті обов'язково повинні бути посилання на літературу та інші джерела, що використовувалися при підготовці реферату. Посилання на літературне джерело ставиться у квадратних дужках вказується його порядковий номер у списку літератури та конкретна сторінка, наводиться цитата, точні цифри, дані, наприклад [8, с. 179].

Текст реферативної роботи викладається державною мовою на стандартних аркушах формату А-4 (210 x 297).

Робота друкується шрифтом Times New Roman, 14 кеглем;

вирівнювання - "За шириною";

міжрядковий інтервал "Полуторний" (1,5 Lines);

абзацний відступ – п'ять знаків (1,25 см);

верхнє і нижнє поле – 2 см., ліве – 2 см, праве – 1 см.

Абзацний відступ має бути однаковим у всьому тексті і дорівнювати п'яти знакам (1,25 см).

Розділи та підрозділи мають містити заголовки, які належить точно відтворювати у змісті. Заголовки розділів, як правило, розміщують посередині рядка. Назви розділів друкують великими літерами без розділових знаків у кінці, без підкреслень. Заголовки розділів слід починати з належного відступу.

Нумерація сторінок має бути наскрізною. Порядковий номер сторінки позначають арабською цифрою і проставляють у правому верхньому куті сторінки. Титульний аркуш включається до загальної нумерації сторінок роботи, але номер сторінки на титульному аркуші, як правило, не проставляють. Розділи слід нумерувати також арабськими цифрами.

Ілюстративний матеріал – малюнки, графіки, схеми тощо слід розміщувати в додатках. На кожний ілюстративний матеріал мають бути посилання в тексті.

Викладач: Бубнієнкова О.О.